

УДК 321:127.1

*Печенюк Д. О.**Здобувач кафедри політології Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Б. БАРБЕР ПРО АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ СИЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

У даній статті автор досліджує ключові проблеми, які, на думку Б. Барбера, є вагомими чинниками розвитку сильної демократії, а саме: ідеологічну спрямованість інформаційних та комунікаційних технологій, а також якість освіти громадян, першочергово загально-освітньої школи. З'ясовується, що обидва чинники можуть виступити як рушійною силою для прогресу сильної демократії, так і навпаки гальмуючим елементом. Зауважується, що вектор політики та розуміння суті демократії впливають на характер освіти та визначають роль інформаційних та комунікаційних технологій.

Ключові слова: сильна демократія, інформаційні технології, комунікаційні технології, освіта, свобода, пряма демократія.

Говорячи про сучасні перепони, з якими зустрічається сильна демократія у вигляді її окремих інститутів, або інструментів хотілося б звернутися до тих аспектів, які саме Б. Барбер вважає проблематичними. У більшій кількості своїх робіт, особливо тих, що з'явилися протягом останнього десятиліття, американський політолог акцентує увагу на двох моментах: інноваційних комунікаційних технологіях та демократичній освіті (і за змістом, і за означенням). Чому вчений зупиняється на цих двох проблемах і вважає їх ключовими? Певно, тому що сучасні комунікаційні можливості, сконцентровані в руках різних людей, можуть по-різному вплинути на демократичне суспільство. З одного боку, вони можуть значно спростити поширення процедур прямої демократії, а з іншого, — можуть стати зняряддям маніпуляцій над пересічними громадянами з боку власників.

Щодо освіти, її демократизації і демократичності, можна сказати наступне: неможливо народитися демократом, але у процесі виховання, починаючи зі школи, продовжуючи вузом і включаючи неперервне нарощення власного освітнього потенціалу упродовж всього життя, можна принципи демократії зробити своїми життєвими переконаннями, набути

необхідних знань, вмінь і досвіду, щоб стати по-справжньому толерантним, свідомим і відповідальним громадянином, якому не байдуже те, що відбувається у нього в місті, регіоні та країні. Школа у загальному розумінні не просто робить нас соціалізованими, вона визначає напрям і якість нашої соціалізації. І якщо ми хочемо бачити в наших дітях не розумних егоїстів, а свідомих громадян, ми вже сьогодні повинні гостро підіймати освітнє питання.

Саме тому вважаємо за доцільне розглянути більш предметно ці дві ключові проблеми і спробувати, слідуючи логікою Б. Барбера, віднайти шляхи подолання цих чинників, які з часом можуть привести людство до калапсу або ж кризових ситуацій у багатьох або й усіх суспільних сферах, чи дати шанс на самовдосконалення і виходу на якісно новий рівень розвитку.

Нові телекомунікаційні технології, на думку Б. Барбера, з великим захопленням сприймаються у США. Білл Гейтс на економічному форумі в Давосі 1997 року назвав їх ключем до нової глобальної економіки, Білл Клінтон — можливістю поліпшити нову американську стратегію глобальної економіки, а деякі науковці — новою ерою в американській політиці. Але якщо стосовно економічних питань телекомунікаційні технології і справді зможуть посприяти, то на думку, Б. Барбера, у політичній сфері говорити про новий етап розвитку глобальної демократії дуже суперечливо, а може й загалом неправдиво. Безперечно, нові інформаційні та комунікаційні технології пропонують технічні можливості зміцнити громадянську освіту, посилити і спростити діалог між громадянами. Однак, помилково мислити, що за допомогою переваг цифрових технологій ми зможемо подолати усі проблеми і недоліки комунікації в межах політичної системи.

Історично, розвиток технологій завжди мав суттєвий амбівалентний вплив на демократію. Так, зокрема, Ж.-Ж. Руссо був переконаний у тому, розвиток науки і мистецтва мав розбещуючий вплив на людську мораль, представники Франкфуртської школи зазначали, що просвітницька віра у прогрес має значно серйозніші наслідки за ті, що є видимими. І справа не в тому, що технології є ворожими по відношенню до громадянських ідеалів, але вони так швидко впливають на демократію, що її вразливість перед недемократичними силами може просто лишитись непоміченою.

Проблема, на думку Б. Барбера, кориниться ще глибше, у самій суті демократії. Остання залежить від обговорення, розсудливості, неквапливої взаємодії, що вимагає часових витрат, які під кутом зору постмодерних стандартів можуть здаватися занадто нудними, тривалими і просто не цікавими. Імперативом електронно-цифрових технологій виступає швидкість,

а людина в силу своєї фізики і психіки значно поступається «машині» по цьому критерію, що було підтверджено партією з шахів між комп'ютером та Г. Каспаровим. Людині потрібен час, щоб обміркувати, охолонуть, проаналізувати, перш ніж прийняти наступне виважене рішення. Людський розум спричинює товариськість і обговорення, але уповільнює, а не прискорює вироблення висновків і прийняття рішень. Цифровий мислинневий процес побудований на принципі бінарності, комп'ютер вибирає найпростіший варіант з двох можливих, процес прийняття політичних рішень є більш складним і має купу нюансів, громадяни можуть обрати обидва варіанти, або від обох відмовитись тощо. І саме тому ми повинні пильнувати, щоб не стати інструментами в руках інструментів.

У роботі «Нові телекомунікаційні технології: нескінченний кордон чи кінець демократії» Б. Барбер ставить питання: чи є технології відображенням демократії, чи віддзеркаленням ринку? Він передбачає можливість ще гіршого сценарію, коли люди стануть інструментами інструментів наших інструментів, під чим має на увазі імовірність того, що ми можемо стати керованими не самими технологіями, а тим, як вони використовуються силами ринку. Вчений зазначає, що Західна Європа постає більш традиційною щодо питання контролю громадськості над каналами комунікацій, хоча в той самий час знаходиться під перманентним тиском структур, бажаючих їх приватизувати. В США ситуація виглядає зовсім інакше. І хоча ми розуміємо, що Інтернет в силу своєї специфіки переважно характеризується горизонтальними зв'язками, особливо якщо порівнювати з телебаченням та радіо, лишається незрозумілим, як довго він зможе вистояти під натиском комерції і корпоративізму. Дослідник переконаний, що якщо видима регуляторна політика держави не матиме альтернативою вільний ринок, тоді з'явиться невидимий регулятивний ринок, який з більшим задоволенням слугуватиме приватним, аніж суспільним інтересам.

«Хто володіє, як використовує і з якими цілями: це є критичні питання, відповідь на які сформує актуальну роль технологій у прийдешньому столітті» [3, с. 261]. Технології можуть гоїдатись як маятник, і їхній вплив на інститути і поведінку людини буде доволі серйозним. Але вони можуть не тільки впливати, а й відображати суспільство і економіку, що їх породили. «Нові телекомунікації навряд чи змінять або покращать, але скоріше відобразять і збільшать поточні соціально-економічні інститути і політичні ставлення. Комерційна культура спричинить комерціалізовані технології. А суспільство, одержиме ідеологією приватизації, породить приватизований Інтернет» [3, с. 261]. І справді, чому

раптом без людського стремління до більшої політичної участі і розвою громадянської системи технології самі по собі не захочуть продукувати той самий цинізм, яким відрізнялась політика і за старих технологій? Але без такої волі ми можемо говорити лише про потенціал нових технологій. «Якщо ми хочемо, щоб технології змінили політику, ми маємо спершу змінити політику» [3, с. 263].

Ще одне суперечливе питання ставить перед нами Б. Барбер: нові медіа — це різноманіття чи монополія? І доводить, що кількість каналів на телебаченні, або сайтів у світовій мережі Інтернет абсолютно не є тотожною якісній та корисній інформації. Він наводить дуже яскравий приклад задля ілюстрації своєї думки і пропонує нам уявити телебачення за часів нацистської Німеччини з сотнею каналів, де на одному з них демонструвалися промови Й. Геббельса, на іншому — молодіжна програма А. Гітлера, на третьому — документальний фільм Л. Ріфеншталь і т. д. Чи можна б було таку телевізійну систему назвати різноманітною? Питання, звісно, риторичне. Так само і сьогодні, коли медіа простором володіють корпорації, які продають, а не навчають, заробляють гроші, а не допомагають збагатитись духовно аудиторії, мова не йдеться про доступ до різних джерел, мова іде про доступ фактично до уніфікованого джерела, але інформація надається з різних каналів. Це саме стосується і виробників програмного забезпечення, які узурпують владу над кишнями і розумом споживачів. І в результаті: «Голівуд знімає сіквели на успішні мегахіти, а не провадить арт експерименти, видавці шукають мегакниги від популярних особистостей, а не серйозні нові романи, а телебачення стає прихистком для всього, що видається «занадто»: занадто політично радикальним, чи реакційним; занадто релігійним, або наполегливо атеїстичним...» [3, с. 265].

І ми знову стаємо свідками того, як банальний приватний прибуток витісняє громадську корисність. Ідеологія вільного ринку XVIII століття використана задля легітимізації антипідприємницької монопольної практики глобального капіталізму XXI століття, що втратив смак справжньої конкуренції. Подібну ситуацію Б. Барбер патетично називає тоталітаризмом споживання, коли той хто чимось володіє, сповнений жаги повноцінно контролювати і мати зиск. Єдина цінність — прибуток, єдиний власник — монополіст. І переважно люди, які домінують у новому технологічному світі — представники США. Можливо ця країна і переживала період занепаду у 80-ті роки XX століття, коли превалювали власники індустріальних благ, але сьогодні, коли інфраструктура розв'яз і комп'ютерні технології створили «нову постіндустріальну еконо-

мічну супервладу», американські медіамагнати, титани телекомунікації мають прямий вплив на базові засади інформаційного суспільства: ідеї, образи, слова, зображення. «Такі монополії не лише руйнують змагальний капіталізм, а й підривають різноманіття і плюралізм інформації, від якої залежить демократія» [3, с. 267]. І те, що сьогодні кожен із нас має можливість створити власну сторінку в мережі Інтернет, ще не означає, що ми володіємо рівними можливостями щодо впливу на світ.

І загалом, коли ми аналізуємо віртуальну спільноту, ми усвідомлюємо, що вона є розмитою і позбавленою ідентичності. Чоловіки і жінки, сидючи перед екранами своїх комп'ютерів, перетворюються на абстракції, це анонімний світ, де людина, з якою ти в чаті, може виявитися ким завгодно. «Віртуальні сусіди можуть стати гарною перепоною перед реальними сусідами» [3, с. 268]. Світова мережа впливає на швидкість комунікації, але аж ніяк не на якість. І серед великої кількості сайтів для розваг лише незначна частка зосереджується на важливій та актуальній політичній проблематиці. І переважно вони використовуються для донесення передвибірної агітаційної інформації, а не налагодженню дорадчого діалогу між громадянами. Подібні сайти працюють від виборів до виборів. Монополія кіберпростору не націлена на демократизацію, вона не переймається проблемою громадської волі, суспільних благ. Ці технології можуть набути іншого значення, але а пріорі в них не закладена програма на вдосконалення людини демократичної.

Б. Барбер стверджує, що у поєднанні нові технології і комп'ютерне забезпечення мають потенціал посилити горизонтальне спілкування між громадянами, можуть відкрити доступ до будь-якої інформації і озброїти громадян комунікаційними зв'язками на великих просторових дистанціях, які колись завадили прямій демократії. Але тут виникає значна перепона, яка полягає у способі запровадження цих технологій: доки ми не визначимося, що значить для нас демократія, і який різновид демократії ми насправді хочемо мати, технології можуть як зупинити, так і розвинути громадянську політику.

Чи ми націлені на подальший розвиток репрезентативної системи, що вирізняється виборами численних депутатів, які перебирають на себе повністю усе управління, чи ми прагнемо плебісцитарного мажоритаризму, що поєднує більшість думок, зібраних з необміркованих поглядів окремих особистостей, що голосують за власні вигоди? Але якщо ми націлені на сильну демократію, різновид, що відображає обережне і виважене судження громадян, що беруть участь у дорадчих, самоврядних спільнотах, ми будемо змушені протистояти інноваційним

формам демагогії, які супроводжують ці технології повсякчас. Вони мають використовуватися для щирих інтерактивних дебатів щодо обґрунтованих позицій реальних людей, що не приховують власну ідентичність. Якщо демократія хоче мати зиск від сучасних технологій, ми маємо розпочати не з технологій, а з самої політики. Домагаючись голосу щодо творення політики в сферах науки та технології, громадяни зроблять перший крок на шляху до гарантування демократизації технологій. Адже останні все ще лишаються засобом комунікації, і не можуть визначати змісту наших промов і обирати за нас адресатів.

Але на думку дослідника, велика кількість питань все ще лишається відкритими. «Чи зможе віртуальна спільнота загоїти тріщини реальних спільнот? Чи зможемо ми за допомогою наших клавіатур зробити те, що не змогли зробити, знаходячись обличчям до обличчя?» [3, с. 278]. Чи стане це все реальністю, залежить не від якості і характеру технологій, а від якості наших політичних інститутів і характеру наших громадян.

Друга у списку проблем, але не менш важлива, як ми і зазначали дещо вище, пов'язана з освітньою цариною. Демократична освіта задля виховання демократичних громадян. Якою вона має бути, навіщо вона потрібна, і які її реальні перспективи сьогодні? Усі ці питання знаходяться в аналітичному полі Б. Барбера, і він, досліджуючи освітню систему США, намагається на них відповісти. Перелік робіт вченого безпосередньо присвячений цій тематиці вражає: «Томас Джефферсон і освіта громадян», «Громадянська місія університету», «Культурний консерватизм і демократична освіта: уроки з шестидесятих», «Америка оминає школу: чому ми так багато говоримо про освіту і робимо так мало», «Освіта для демократії» тощо. Освітня практика США, без сумніву, має суто їй властиві ознаки та особливості, але певні узагальнення, висновки, що стосуватимуться будь-якої системи освіти західно-цивілізаційної держави, на основі матеріалу, опрацьованого американським вченим, безперечно, можна зробити і застосувати до конкретних освітніх проблем в Україні.

Почнемо із загального начерку ключових проблем, виявлених Б. Барбером, і зрештою, перейдемо до порад, які виробив дослідники стосовно вдосконалення освіти для громадян, які хочуть жити за справжньої, а не уявної, демократії, користатися всіма правами сповна і відповідально ставитися до обов'язків.

Характеризуючи сучасну американську школу, дослідник акцентує увагу на недолугій освітній політиці, яка на його думку, проявляється у тому, що діти стали політично невидимими, безкоштовні середні школи

перестали бути школами для громадян. Вчений дивується тому, як така раціонально мисляча нація як американці може виявитися настільки короткозорою у питаннях освітнього процесу. Вчений наводить цікаву статистику, щодо витрати коштів з бюджетів штатів на утримання шкіл та тюрем, і зазначає, що один долар витрачається на школяра, а на в'язня — чотири. Окрім того 85% ув'язнених — це недоучки, яких вигнали зі шкіл, але тепер їхнє утримання у тюрмі коштує в чотири рази більше, ніж коштувало б їх навчання. П'ята або навіть четверта частина дітей до шести і старше живе на межі бідності, при цьому майже все, починаючи зі шкільних обідів, закінчуючи додатковими програмами, урізається на рівні штату і в федеральних масштабах. «Немає нічого сумнішого за країну, яка відвертається від своїх дітей, адже роблячи так, вона відвертається від свого майбутнього. Як може нація з університетами і магістратурами, яким заздрий освічений світ, мати таку слабку й неефективну початкову школу?» [2, с. 225].

Висловлюючись літературно, вчений зазначає, що якщо школи — це занедбані кузні майбутнього, тоді вони також покинуті майстерні демократії. І в даному аспекті вчений атакує не лише освіту шкільну, а й освіту громадянську, загальний рівень політичної культури, її підвалини. Він переконаний того, що школи не є лишень місцем навчання громадян, це джерело формування публічності. Саме тут ми не лише здобуємо комплекс знань, а й вчимося бути громадянами, формуємося як представники громади і нації. Споживацька культура вибудовує стіни між містом і пригородом, білими і чорними, заможними і незаможними, в результаті чого публічне ставиться на протилежний бік терезів по відношенню до приватного. І останнє починає сприйматись як щось безпечне і привілейоване, а його опонент — небезпечним і злочинним. Дослідник пише: «Ми зможемо утриматися на плаву лише за умови, якщо зрозуміємо, що ми є один корабель» [2, с. 226].

І в цьому аспекті американці опиняються на роздоріжжі. Адже, з одного боку, якщо вони піддаватимуть дітей ризику, вони підриватимуть спільне майбутнє, а з іншого, — обмежуючи умови свободи для когось, вони підриватимуть майбутнє демократії для всіх. Для подолання відповідного протиріччя, вчений пропонує розібратися з двома складнощами: 1) дебатами щодо грошей, в результаті чого і школи, і діти опиняються перед катастрофічною ситуацією; 2) фіскальними обговореннями, які повністю відкидають життєво важливу місію державної освіти.

Якщо американська нація має за власний намір повернути собі свою громадянську душу, вона зобов'язана повернути центральні громадян-

ські зобов'язання публічній школі. А це у свій час значить, що якщо американська школа хоче вирізнитися освіченістю, тоді громадянська освіченість має посісти рівнозначне місце поряд з математикою, мовами, літературами і культурною освіченістю. Возз'єднання освіти і ліберального громадянства вимагає серйозного ставлення до ліберального навчання. І тільки тоді школа зможе випускати не лише професійно підготовленого учня, а й кваліфікованого громадянина, готового посісти чільне місце у громадянському суспільстві. Б. Барбер говорить, що повернення до демократичного призначення школи вимагає як фінансової підтримки, так і прищеплення громадянського ентузіазму. А це є можливим тільки по виконанню послідовних виважених кроків.

Зокрема, публічність школи має розумітися не лише в сенсі її служіння спільноті, а й як середовище формування спільноти. Вона має стати синонімом для плюралізму і різноманіття, а це значить, що мультикультурна освіта не є дискретною, вона визначена демографічною та педагогічною необхідністю. «Якщо ми хочемо, щоб молоді люди з Лос-Анджелесу, чії родини говорять понад 160 мовами, були «американцями», ми маємо спершу визнати їхнє різноманіття і поважати їхні самотності» [2, с. 230].

Секретом успіху нації і ключем до демократичної освіти повинна стати повага до відмінностей. Окрім того, школи мають стати і демократичним і громадянським ідеалом, а це значить, що співпраця і допомога повинні бути вихідними принципами навчального процесу, коли сильний допомагатиме слабшому задля обопільної користі, а не переслідуватиме і цькуватиме. Тоді можна буде вести мову про аристократію кожного, за якої висока якість стане спільною ознакою. Ми маємо залучати школярів і особливо студентів до самоврядних інституцій, які б прищеплювали їм основи учасницької моделі, необхідні для подальшої участі в самоуправлінні громади і держави.

Б. Барбер додає, що освіта має носити не чисто пізнавальний характер, вона має бути прикладною. Тоді навчальний процес стане шляхом до соціальної відповідальності і громадянства. Саме в класі виникає чудова нагода прокласти міст між прірвою, що існує поміж теорією демократії і її значно більш неспокійною практикою. Служіння демократичній освіті і навчання служінню має стати відповідальністю кожного, не залежно від кольору шкіри, фінансових статків родини та району проживання. Служіння, на думку американського вченого, — це універсальне продовження того, що значить жити і насолоджуватись правами вільного суспільства.

Отже, резюмуючи, можемо зробити наступні висновки разом із Б. Барбером: школа — це заклад освітній і просвітній, вона тісно пов'язана з потребами суспільства. Скарги громадян на високі податки, включаючи кошти, що йдуть на утримання освітніх закладів, стосуються першочергово не розмірів стягнень, а слабкої відчутності результатів їх використання. Права і свободи всіх без виключення американців залежать від живучості демократії. І єдиний шлях до неї — це освіта. А прагнучи демократії, за якої свобода значиться головним принципом, і освітяни і політики мають усвідомлювати пріоритети навчання (вміння бути вільним). Якщо реформування шкільної освіти відбуватиметься з урахуванням даного принципу, тоді і освіта, і демократія розквітнуть. «Давайте дамо можливість школам надалі тонути у бідності і приватизації, і ми не лише наразимо дітей на небезпеку, а скоріш за все, піддамо загрози самі основи їхніх свобод і так само наших» [2, с. 233].

Ознайомившись з роботами Б. Барбера, важко лишитися байдужим до освітніх проблем, ще складніше не погодитися з висновками і порадами вченого. США мають свій шлях розвитку, Україна як незалежна і демократична держава свій, але те, що формування людини і громадянина починається зі школи, не без урахування сімейного впливу тощо, є вірним і по відношенню до американської дійсності, і стосовно вітчизняних реалій. Аналізуючи сучасний стан української загальноосвітньої школи, ми розуміємо, що і проблеми? і завдання стоять дуже схожі на ті, які критикує і пропонує вчений.

Українська школа потребує державного фінансування, адже ні для кого не секрет, що безкоштовна освіта сьогодні в Україні лише на папері, підручники, ремонти, обіди, факультативні заняття — все лягає додатковими витратами на гаманці батьків. Але починати треба навіть не з підготовки учнів у школі, а з більш відповідальної і якісної підготовки педагогічних кадрів, і забезпечувати їм належну оплату праці, яка, напевно, є однією з найважливіших серед усіх, адже спрямована на формування особистості, має справу з дитячими душами, і те, якими діти будуть, ставши дорослими, значною мірою закладається саме в школі. Вчитель може стати орієнтиром, прикладом, взірцем поведінки, життєвої позиції, моральності, а може зіпсувати психіку, травмувати, недооцінити. Робота вчителя має стати шанованою, тоді педагоги, знатимуть, що їх поважають, поважатимуть себе і своїх учнів.

Стосовно дихотомії приватних і державних шкіл, ми можемо констатувати, що сьогодні в Україні, так само як і у США, кількість грошей, заплачених батьками за привілейований навчальний заклад, абсолютно

не означає стовідсоткової їхньої трансформації у якісне знання. А інколи навпаки, подібні умови навчання псують дітей, роблять їх грубими, безвідповідальними, егоїстичними. Не залежно від форми власності, школа повинна стати місцем викристалізування особистості, громадянина. І певно, в цьому аспекті ми можемо згадати соціальну функцію радянської школи, яка не лише давала знання, а й переймалася суспільним виміром. Звісно, однобічний ухил соціалізації радянської школи не може стати рекомендацією для дій, але варіант, запропонований Б. Барбером, ґрунтований та повазі і плюралізмі, може стати запорукою успішного виховання громадян з демократичною свідомістю і високим рівнем політичної культури.

Сьогодні в Україні склалися унікальні умови, коли на шляху до ЄС, ми маємо нагоду якісно змінити освітню сферу, і не лише її. Цей шанс з'явився в результаті жорсткого протистояння свідомих громадян і «сліпої» до людських проблем, корумпованої влади, на превеликий жаль, ми здобули таку можливість шляхом людських життів, через кров і страждання. І змарнувати цей шанс для всіх свідомих українців означатиме лише одне: втрату надії на процвітання, демократію і добробут. Заручившись теоретичною базою видатних західних вчених таких, як Б. Барбер, врахувавши досвід країн ЄС, і пам'ятаючи історію власної держави, особливо новітню, керманичі країни і все свідоме громадянство повинні використати цей шанс, бо іншого може вже і не бути. Зрозуміло, що складна економічна ситуація, суворі геополітичні реалії не сприятимуть швидким трансформаціям, однак не можна чекати позитивних змін одразу. Американська демократія вишліфовується понад 200 років і досі має купу проблем, українській демократії дещо більше 20 років, але в українського народу нарешті сформувалася національна свідомість і національна ідея, лише тепер більшість наших громадян усвідомила, що ми українці, різні, але самобутні, і що держава єдина і неділима, і що рухатися можна лише в сторону, яка пропонує прогрес, а тупотіти на місці або рухатись у регресивному напрямку немає сенсу.

Список використаних джерел:

1. Barber B. *Strong Democracy: Participatory Politics for a New Age*. — Berkeley: University of California Press, 2003. — 320 p.
2. Barber B. *Education for Democracy // A Passion for Democracy: American Essays*. — Princeton: Princeton University Press, 1998. — P. 225 — 237.

3. Barber B. The New Telecommunications Technology: Endless Frontiers or the End of democracy//A Passion for Democracy: American Essays. —Princeton: Princeton University Press, 1998. —P. 258–283.
4. Barber B. Pangloss, Pandora, or Jefferson? Three Scenarios for the Future of Technology and Democracy //A Passion for Democracy: American Essays. —Princeton: Princeton University Press, 1998. —P. 245–257.
5. Barber B. America Skips Schools: Why We Talk So Much about Education and Do So Little //A Passion for Democracy: American Essays. —Princeton: Princeton University Press, 1998. —P. 214–224.

Стаття надійшла до редакції 07.10.2014 р.

Печенюк Д. А. Б. Барбер об актуальных вызовах сильной демократии
В данной статье автор исследует ключевые проблемы, которые, по мнению Б. Барбера, являются существенными факторами развития сильной демократии, а именно: идеологическое направление информационных и коммуникационных технологий, а также качество образования граждан, первоначально общеобразовательной школы. Обнаруживается, что оба фактора могут выступить как стимулом для прогресса сильной демократии, так и наоборот тормозящим элементом. Отмечается, что вектор политики и понимание сути демократии влияют на характер образования и определяет роль информационных и коммуникационных технологий.

Ключевые слова: сильная демократия, информационные технологии, коммуникационные технологии, образование, свобода, прямая демократия.

Pechenyuk D. A. B. Barber about Strong Democracy Current Challenges

In this article the author examines the key issues that, according to B. Barber, are significant factors in the development of a strong democracy, namely the ideological orientation of information and communication technologies, as well as the quality of the education of citizens, primarily secondary school. It turns out that both factors may act as a driving force for the progress of a strong democracy, and vice versa as a braking element. It is observed that the vector of policy and understanding of democracy affects the nature of education and defines the role of information and communication technologies.

Keywords: strong democracy, information technologies, communication technologies, education, liberty, direct democracy.